

passend onderwijs **Onderwijs**

De kracht van passend onderwijs Voorbeelden uit de praktijk

December 2016
Ministerie van OCW

Inhoudsopgave

Voorwoord Staatssecretaris Sander Dekker	5
Basisschool De Fontein: Schoolvoorbeeld van passend onderwijs	6
Portret: Passend onderwijs op de Breede Hei	10
VO-raad: Op volle toeren om passend onderwijs vorm en inhoud te geven	12
Eerst het kind, dan de regels – pioniers na drie jaar passend onderwijs	14
Opting out in de praktijk: Samenwerkingsverband De Meijerij	18
Portret: Passend onderwijs op De Vuurvlinder en bij Stichting Palladura	20
Algemene Onderwijsbond: Betere ondersteuning, kleinere klassen en meer duidelijkheid	22
Steunpunt medezeggenschap passend onderwijs	23
Gezamenlijke samenwerkingsverbanden passend onderwijs PO en VO	24
Ouders & Onderwijs: Passend onderwijs: relatie en bereidwilligheid	27
Leestips passend onderwijs	28
Hanzehogeschool Groningen: Unieke master voor de nieuwe leraar	30
Leraren van het Jaar 2015: Hoe passend is jouw leerkrachtgedrag?	34
Pionieren met passend onderwijs: onderwijs aan taaldenkers én beelddenkers	36
CNVO: Laat het vakmanschap weer opbloeien	38
FvOv: Passend onderwijs: goed idee, nog veel te doen	39
Staatssecretaris Martin van Rijn	40
Betere samenwerking tussen zorg en onderwijs	42
Portret: Passend onderwijs op Leerpark De Presikhaaf	46
Geen kennis voor het kind zonder kennis van het kind	48
Ieder(in): Kind meer centraal	50
PO-Raad: Simulaties governance passend onderwijs	51
LECSO: Niet zeuren, maar doen!	52

Voorwoord

We zijn nu twee jaar op weg naar meer passend onderwijs. Ouders, leraren, intern begeleiders, schoolleiders en besturen steken in de samenwerkingsverbanden de handen uit de mouwen met maar één doel: dat elk kind een plek in het onderwijs krijgt dat bij hem of haar past.

Als ik mensen in het onderwijs spreek en aan hen vraag hoe zij passend onderwijs toepassen, hoor ik dat het soms een lastige opgave is en dat het niet vanzelf gaat. De verhalen in dit boekje laten dat ook zien. Passend onderwijs vraagt om samenwerking, om het opzij zetten van belangen en het bouwen van bruggen richting gemeenten en instellingen voor jeugdhulp. Dat jeugdhulp meer preventief wordt ingezet en docenten door jeugdhulp worden ondersteund, zijn prachtige voorbeelden die echt iets betekenen in het leven van kinderen. Dat hoor ik ook van mijn collega, staatssecretaris Martin van Rijn van Volksgezondheid.

Gelukkig hoor ik van betrokkenen ook wanneer passend onderwijs een succes kan zijn: als het kind – en wat hij of zij nodig heeft – centraal staat. Om te spreken met de woorden van Albert Boelen (Lecso) (of die van Heer Bommel): “Hier ligt een schone taak, wie de eer krijgt, maakt mij niet uit, Tom Poezen hebben we nodig.” Daarom hoop ik dat dit boekje ook inspiratie biedt – want er is heel veel mogelijk voor kinderen. Als het even kan op een reguliere school, in de buurt. Zodat ook leerlingen die iets extra’s nodig hebben, na schooltijd met hun klasgenootjes kunnen voetballen.

Sander Dekker

Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Basisschool De Fontein

Schoolvoorbeeld van passend onderwijs

‘Bijzonder’ en ‘gewoon’: voor basisschool De Fontein Oranjestraat zijn het synoniemen. **Want wat is er zo anders aan een kind dat wat extra begeleiding nodig heeft? Behalve dan dat zo’n leerling zonder De Fontein misschien in het speciaal onderwijs terecht zou komen. Of als thuiszitter zou eindigen. “Wij willen de ruimte van passend onderwijs benutten voor zo veel mogelijk leerlingen.”**

Kinderen zouden allemaal vanaf jonge leeftijd met elkaar naar school moeten gaan. Op die manier kun je de integratie in de samenleving vanaf school vormgeven. Marianne Nordt zegt het met grote stelligheid. “We zijn als school een afspiegeling van de maatschappij. Een maatschappij waarbij je van jongs af aan in een omgeving opgroeit en waar je bij blijft horen. Waar kinderen na schooltijd met elkaar spelen. En waar je dus niet met een busje wordt opgehaald en andere kinderen je raar aankijken omdat ze je niet kennen en niet weten hoe ze met je om moeten gaan.”

Passie en bevlogenheid

Die visie - ‘Bijzonder gewoon, gewoon bijzonder’ - heeft De Fontein, onderdeel van de Brede School Westerhaar, tot een schoolvoorbeeld gemaakt van passend onderwijs. Hoewel de wet er nog niet was toen er werd begonnen om te werken volgens die visie. IB’er Emke Borsje: “Het is op een heel natuurlijke wijze ontstaan. Er kwamen ouders van leerlingen die broertjes of zusjes hadden met een bijzondere hulpvraag. ‘Kunnen ze niet eens een uurtje meedraaien bij jullie’, vroegen ze dan. Dat werden uiteindelijk kinderen die vanaf het begin op school meegroeiden.” In feite gold dat ook voor de leraren, zegt Marianne: “Die passie en bevlogenheid van onze visie komt ook echt bij de leraren zelf vandaan. Anders zou het ook niet kunnen; als je hier wilt werken moet je ook onze visie onderschrijven en meehelpen die in de praktijk te brengen.”

“Voor elk kind een thuis nabije passende onderwijsplek. Dat werkt voor De Fontein het beste”

Meegroeien

In die praktijk gaat De Fontein uit van kansen en mogelijkheden, in plaats van problemen en beperkingen. Emke: “Als anderen zich bijvoorbeeld afvragen of een kind wel naar de basisschool kan, gaat De Fontein de uitdaging aan. En dan zie je vaak dat een kind dat zo’n specifieke behoefte aan ondersteuning heeft, zich ontwikkelt en zich staande weet te houden tussen de andere leerlingen.” Het is daarbij dus wel belangrijk dat een kind ook echt vanaf het begin, vanaf de onderbouw meegroeit. En dat werkt: “Die kinderen hebben gewoon hun eigen plekje en het is niet zo dat ze naast de zorg en begeleiding die ze krijgen ook altijd nog extra aandacht van de leraar vragen.” Dat zie je ook aan de groepen: “We begonnen klein, maar ondertussen hebben de groepen allemaal 25 à 30 leerlingen. Best wel forse aantallen dus.”

Goede aansluiting

De Fontein-aanpak is niet alleen afhankelijk van middelen, maar ook van samenwerking en afstemming. En de gemeente, het samenwerkingsverband en het voortgezet onderwijs. “Kijk, wij vinden heus niet dat elke school het zoals de onze moet doen als het om passend onderwijs

gaat. Het heeft ook veel te maken met de specifieke situatie waarin je je als school bevindt. De Fontein wil bijvoorbeeld graag dat er een goede en passende aansluiting gerealiseerd wordt bij het reguliere VO.”

Regelluw

Voor de ruimte die wordt gezocht voor passend onderwijs is het ten slotte nog belangrijk dat De Fontein een regelluwe school is. “Voor ons betekent het dat we de onderwijstijd aan mogen passen”, zegt Emke. “Normaal moet je voldoen aan de kerndoelen, maar voor sommige kinderen is het op bepaalde momenten belangrijker dat ze logopedie krijgen, of fysiotherapie. Dat mag dan in reguliere onderwijstijd gebeuren.”

En zo is De Fontein geworden tot een bijzondere school die ‘bijzonder’ gewoon vindt. “Wat in de Wet passend onderwijs staat, wil De Fontein eigenlijk letterlijk in de praktijk brengen: voor elk kind een thuis nabije passende onderwijsplek. Dat werkt voor De Fontein het beste.”

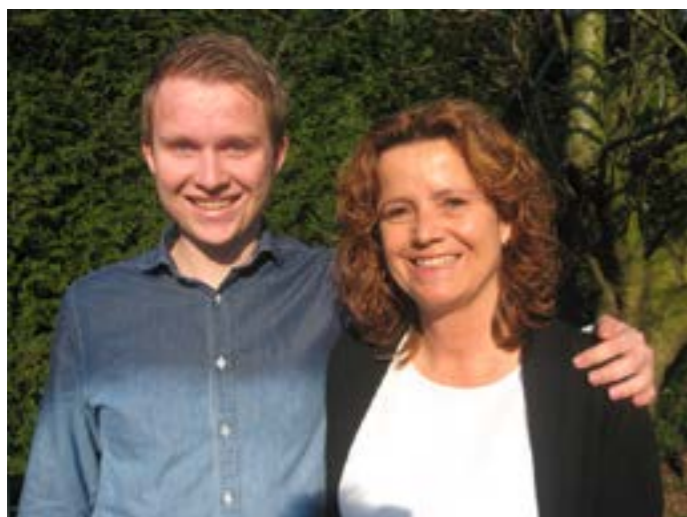
Carmita Poldervaart, directeur De Breede Hei (zie pagina hiernaast), over Pim, haar zoon:

“Je ziet wat er kan als de ouders én de school ervoor gaan”

“Pim heeft een taalontwikkelingsstoornis. ‘Zo erg heb ik het nog nooit gezien’, zei de logopediste toen hij drie was. We konden niet op een kinderdagverblijf terecht en zelfs oma kon niet meer op hem passen. Ik heb toen heel vaak samen met hem verhaaltjes geschreven, en voorgelezen. Je moet altijd blijven geloven in de groei en ontwikkeling van je kind. Niet alleen als ouder trouwens. Voor de school geldt dat natuurlijk ook.

Eerst leek de basisschool geen optie voor Pim. Daarom wilden we hem naar de Prof. Groenschool laten gaan (cluster 2). Maar toevallig lag er in de hele school vloerbedekking en daar kon Pim, die ook nog astma heeft, niet tegen. Dus toen zijn we toch naar een basisschool gaan zoeken. Ik was zelf leerkracht, dus ik ben wat tijdelijk werk gaan doen op een paar scholen. Op de Breede Heide bleek de juiste zorgstructuur voor Pim aanwezig te zijn: logopediste, remedial teacher en vooral goede leerkrachten. Maar ook hier gebeuren wel eens nare dingen. Een juf die zegt: ‘Wat doet die jongen hier? Die moet naar het speciaal onderwijs.’ Dat is dan wel een klap in je gezicht.”

Pim heeft na de basisschool zonder problemen de mavo en havo doorlopen. Hij kon vwo gaan doen maar koos voor een studie milieukunde in Den Bosch, waar hij nu op zoek is naar een kamer. Dat hadden we nooit durven dromen. Maar je ziet dat het kan als de ouders en de school ervoor gaan.”

Carmita Poldervaart, ondertussen directeur van De Breede Hei, waar haar zoon Pim op zat:

“Altijd blijven geloven in de groei en ontwikkeling van het kind”

“Al voor de komst van passend onderwijs was ik samen met mijn collega-directeur doelgericht bezig met de verbetering van de onderwijskwaliteit en de ondersteuning aan kinderen. We zijn ons er beter van bewust geworden dat dat onderwijs en die ondersteuning altijd moet aansluiten op de behoeften van het kind.

In het begin zijn we zoekende geweest naar de juiste ondersteuningsstructuur, maar die begint nu echt vorm te krijgen. Een jaar voor de start van passend onderwijs zijn we met samenwerkingsverband De Eem een pilot gestart, met de afspraak: we werken handelingsgericht. Daarvoor hebben we nu ook onderwijsarrangementen, die we met hulp van de onderwijsondersteuner van het samenwerkingsverband opstellen. Maar we werken ook samen met het wijkteam. Daar is nog wel wat winst te behalen: welzijn, wijkteam en samenwerkingsverband weten vaak niet wat ze elkaar te bieden hebben. Verder denken we na over een ‘kansklas’ met kinderen uit het speciaal (basis)onderwijs. Zeker voor de zaakvakken kunnen kinderen uit die klas prima samen gaan met de andere kinderen van de school. Ik ben ervan overtuigd dat het kan. Zo werk je aan acceptatie van kinderen met een beperking in het regulier onderwijs.

Met passend onderwijs hebben we zeker iets om over na te denken. Wat kan ik voor m’n groep betekenen? Hoe kan ik mijn leerlingen verder helpen in groei en ontwikkeling? Voor mij als directeur: hoe kan ik leerkrachten, leerlingen en ouders daarbij begeleiden? Daar zijn we nu meer doelgericht mee bezig. En dat moet allemaal ten goede komen aan het onderwijs aan het kind.”

Carmita Poldervaart en haar collega-directeur van De Breede Hei

Op volle toeren om passend onderwijs vorm en inhoud te geven

Samenwerken

De samenwerkingsverbanden passend onderwijs hebben de afgelopen twee jaar op volle toeren gedraaid om passend onderwijs vorm en inhoud te geven. Dat daar heel wat bij komt kijken, is de afgelopen jaren wel duidelijk geworden. En dat blijkt ook uit het boek 'Verrassend passend' van het Steunpunt Passend Onderwijs van de VO-raad (SPO), waarin samenwerkingsverbanden en scholen verslag doen van hun beleid, activiteiten en ervaringen op het gebied van verschillende thema's. Het woord 'samenwerking' komt in deze verhalen vaak terug. Ook in haar contacten met het veld merkt het SPO dat 'samenwerking' de rode draad is. Daar waar de implementatie goed verloopt wordt op verschillende niveaus samengewerkt: ouders en school, lokale en regionale partners, jeugdzorgorganisaties en gemeente en niet te vergeten de samenwerkingsverbanden vo en po.

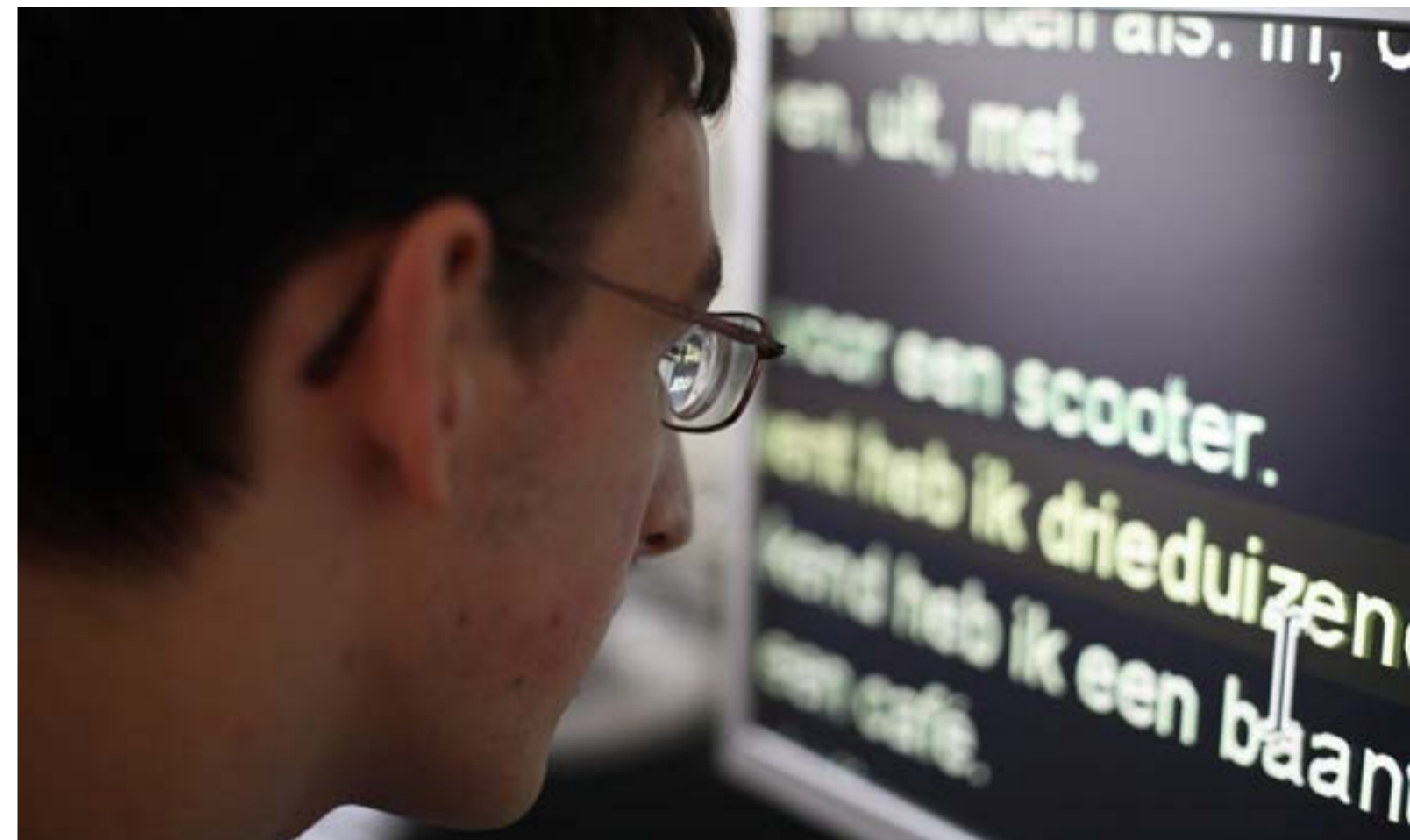
Uitdagingen

Het doel is dat in 2020 alle vo scholen inclusiever onderwijs bieden, zodat meer kinderen met een (extra) ondersteuningsbehoefte op een reguliere school en dicht bij huis onderwijs krijgen. Passend onderwijs gaat echter verder dan alleen inclusiever onderwijs, het draait om het bereiken van een inclusievere maatschappij waarin professionals in het sociaal domein, gemeente en onderwijs elkaar weten te vinden. Met andere woorden: de invoering van passend onderwijs is nauw verbonden met de decentralisaties van de jeugdhulpverlening naar de gemeentes. Hoewel er al mooie voorbeelden zijn is dit nog niet overal het geval en wordt deze verbinding nog niet succesvol gelegd.

Een andere uitdaging ligt in het aanpassen van de beeldvorming van 'passend onderwijs'. Wij signaleren mooie initiatieven die op scholen plaatsvinden, maar met name door docenten wordt dit niet altijd (h)erkend als 'passend onderwijs'. Passend onderwijs roept nog te veel een negatieve associatie op met bijvoorbeeld 'bezuinigingen'. Hieraan gekoppeld signaleren wij dat docenten soms het idee hebben te weinig te zijn meegenomen in het gesprek over de invulling van de ondersteuningsstructuur en de financiële keuzes die hierbij gemaakt zijn binnen hun eigen school. Communicatie speelt hierin een grote rol.

Kortom, er zijn veel goede voorbeelden van passend onderwijs en samenwerking. Het delen van deze voorbeelden, het leren van elkaar, het gezamenlijk bespreken van de uitdaging en het verkennen van nieuwe mogelijkheden verdienen nog aandacht.

VO-raad

Drie jaar pionieren met passend onderwijs

Eerst het kind, dan de regels

Twee jaar passend onderwijs: wie kunnen daar beter over vertellen dan de 'pioniers', de samenwerkingsverbanden die er al drie jaar mee bezig zijn? Aan de directeuren Ank Jeurissen (Sterk VO Utrecht en Stichtse Vecht), Marja van Leeuwen (Helmond-Peelland VO) en Lucas Rurup (Zuid-Kennemerland; PO) de vraag of het glas half vol of half leeg is als het om passend onderwijs gaat. In ieder geval lijkt het glas wel steeds voller te worden.

Passend onderwijs als echt onderdeel van het schoolplan, in samenhang met de rest van het beleid. Dat is wat Ank Jeurissen dit jaar voor het eerst in de volle breedte kon waarnemen. "Als je dat vergelijkt met waar we drie jaar geleden stonden... Ik word er echt blij van." Marja van Leeuwen kan zich in dat verhaal wel vinden: "Het meest trots ben ik op de hele cultuuromslag: kijk niet wat er niet kan, maar kijk naar de mogelijkheden en voer die dan ook uit. Dat zie ik steeds meer. Het mooie is daarbij dat die uitvoering duidelijk van onderop gebeurt; de onderwijs-zorgarrangementen worden vanuit de school opgesteld."

Ruimte

Lucas Rurup ten slotte, blijft niet achter: "Er is vanaf het begin rust in het systeem geweest. Iedereen had het door en iedereen is het gaan ontwikkelen. Waar ik trots op ben, is dat we daardoor nu veel ruimte hebben voor projecten. Over de samenwerking tussen speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs bijvoorbeeld. En om 'aan de randen' te zoeken naar verdere verbetering. Zo zijn we nu bijvoorbeeld bezig met onderwijs-zorgarrangementen voor kinderen die zeer specialistische begeleiding nodig hebben en met een vrijstelling thuis zaten."

Maar natuurlijk blijft er voor mensen die met passend onderwijs aan de slag gaan altijd wat te wensen over. In Zuid-Kennemerland is dat bijvoorbeeld de relatie met jeugdhulp. Lucas: "De jeugdhulp is nu op alle scholen aanwezig, maar ik vind dat we in de samenwerking van onderwijs met jeugdzorg echt nog een slag moeten slaan. Die samenwerking moet een 'verliefd team' worden, van mensen die elkaar steunen en elkaar geen verwijten maken."

Verandering mindset

Ank ziet ook nog wel ruimte voor verbetering: "Je moet het perspectief van de school bij de mensen van de jeugdhulp beter op het netvlies zien te krijgen. Dat vinden hulpverleners soms nogal lastig. Als onze kernpartners hebben ze een dubbele opdracht: kijken naar het kind buiten de school én het kind op school én de school ondersteunen. Want het kind brengt toch acht uur per dag op die school door." "Vroeger werd ik uitgelachen als ik tegen bestuurders zei dat ze er ook voor moeten zorgen dat het op school goed gaat met het kind", nuanceert Lucas, "maar nu kan ik dat soort dingen roepen." Ank: "Dat is echt onze bijdrage geweest aan de transitie: dat we bij de scholen, jeugdhulp en gemeenten een verandering in de mindset voor elkaar hebben gekregen."

Want waar gaat het nu eigenlijk om bij passend onderwijs? Lucas: “Het belang van een passende plek voor een kind gaat boven de regels.” Daarvoor is een goede organisatie van de kernpartners nodig, een opbouw van onderop, goede bestudering van de (vaak ingewikkelde) casuïstiek, standaard betrokkenheid van de ouders en vooral: starten met het kind. En daar is weer die ruimte voor nodig. “Wij worden niet geholpen door extra wetgeving en incidentenpolitiek”, wil Ank nog als boodschap meegeven. Geef ons de vrijheid om met onze partners passend onderwijs vorm te geven, besluit Marja. “Lees de wet nog maar eens; wij handelen er duidelijk naar. En ik denk dat het echt gaat werken.” Sterker nog, zegt Lucas: “Het werkt al.”

“Het meest trots ben ik op de hele cultuuromslag: kijk niet wat er niet kan, maar kijk naar de mogelijkheden”

Ook zijn er nog knelpunten met specifieke groepen leerlingen, geeft Marja aan: “Kinderen die uit detentie van de ene op de andere dag weer op school gedropt worden. Terwijl die scholen geen idee hebben wat er met dat kind gebeurd is. Of andersom: kinderen die eindelijk kunnen aarden op een school en dan plotseling verdwijnen naar een gesloten inrichting. De kinderrechtter zegt dan wel dat er een informant is die van alles op de hoogte is, maar die kennen we bij de school niet. Dat is zorgelijk, want onderwijs komt dan op de tweede plaats, terwijl het juist de plek is waar kinderen vaak het beste op te vangen zijn.”

Blokkades

Iets anders wat de pioniers signaleren is dat mensen soms ook eigen blokkades opwerpen. Marja: “Dan zeggen ze bijvoorbeeld: ‘Er is geen geld voor dit plan.’ Nou moet je natuurlijk binnen de mogelijkheden werken, maar het gaat niet om geld, het gaat om prioriteiten stellen.” Die blokkades kunnen ook andere vormen aannemen, zegt Ank: “Mensen ontwikkelen bijvoorbeeld hun eigen bureaucratie en dan mag er ineens iets niet. Maar van wie mag het niet? De kunst is steeds om daar doorheen te breken.”

V.l.n.r.:
Lucas Rurup, Ank Jeurissen en Marja van Leeuwen

Opting out in de praktijk

Toen ik de nieuwe directeur van het Samenwerkingsverband (swv) VO de Meierij werd was juist het proces afgerond om de populatiebekostiging voor leerwegondersteunend onderwijs te implementeren in het swv. Wat wil populatiebekostiging zeggen? Vanaf dat moment is er niet meer geïndiceerd voor lwoo. De Meierij koos binnen passend onderwijs voor minimale bureaucratie, optimale aanwending van middelen voor de kwetsbare leerlingen en houdt rekening met de financiële risico's. Opting out, in casu de populatiebekostiging, wordt door onze scholen gezien als een middel om deze doelen te bereiken.

Hoe staat het er nu voor?

Het eerste jaar dat je nieuw beleid invoert, zorgt altijd voor wat 'uitvoeringsstress'. Er kwam een werkgroep voor het betere 'rekenwerk', zodat duidelijk is voor alle partijen welke financiële gevolgen de nieuwe bekostigingswijze voor de separate scholen heeft. Verschillende scenario's en verdeelsleutels worden tegen het licht gehouden en onderbouwd. In het plenaire overleg wordt steeds gepeild of iedereen begrijpt wat er gebeurt en of het draagvlak stevig genoeg blijft. Werken vanuit de inhoud is het devies. De werkgroep die de overgang had voorbereid, had zijn werk goed gedaan. Iedereen snapte het, de nieuwe werkwijze werd herkend en erkend. Wel keken de schoolleiders toch een beetje zenuwachtig naar de financiële gevolgen. Het hantieren van verdeelsleutels en het doorrekenen van effecten in de bekostiging was even ingewikkeld, maar wij zijn er uitgekomen op basis van collegiale samenwerking door de schoolleiders. Voor een succesvolle implementatie is het voor een swv belangrijk om in nauw contact te blijven met de schoolleiders in de regio. Naast deskundigheid en betrokkenheid wordt ook lef en creativiteit van iedereen gevraagd.

Kortom, open communicatie, goed rekenwerk en inhoudelijke besprekingen zijn de cocktail voor een geslaagde implementatie.

Bij de Meierij geloven we in het nastreven van een samenleving waar onze scholen middenin staan, waar iedereen ertoe doet en succesvol meedoet. Onze leerlingen hebben recht op de maximale ontwikkeling van hun talenten in hun eigen omgeving, als het kan in het reguliere onderwijs. De populatiebekostiging is daarbij één van de bouwstenen, waarmee wij kunnen werken aan sterk passend onderwijs!

Rob Spardiaans, directeur SWV De Meierij

Kortom, open communicatie, goed rekenwerk en inhoudelijke besprekingen zijn de cocktail voor een geslaagde implementatie.

Sytske Sybrandy, onderwijsassistent bij De Vuurvlinder (Stichting Palludara) over Hielke, een van de leerlingen die zij begeleid heeft:

“We hebben echt een cirkel om hem heen gebouwd”

“Hou hem goed in de gaten, want er is iets, maar we weten niet wat.’ Met die waarschuwing begon Hielke hier op basisschool De Vuurvlinder. In groep 2 knapte er iets bij Hielke en hebben we besloten iets te gaan doen. We hebben ons wel afgevraagd of Hielke misschien naar het speciaal onderwijs moest, maar daar was hij toch echt te goed voor. Hoe pak je het dan aan? Heel veel in de groep kijken hoe hij het doet en hem duidelijk wijzen op de mogelijkheden die er zijn. Hij vindt het bijvoorbeeld vervelend als iemand een boek op zijn tafelrand legt. Dan kun je hem duidelijk maken dat die ander misschien helemaal niet weet waar zijn grens ligt. Handvatten geven dus.

Het is ook van groot belang dat de driehoek school-leerkracht-ouders goed functioneert. We hebben echt een cirkel om hem heen gebouwd en hij krijgt van ons allemaal altijd een eenduidig antwoord en wordt steeds op dezelfde manier behandeld. Hij kon daardoor eigenlijk niets anders doen dan zijn gedrag aanpassen aan hoe het hoort. Dat heeft allemaal een hele goede uitwerking gehad. Zijn leraar van groep 8 snapt er niets van als wij vertellen hoe Hielke in groep 2 was. En zijn moeder zei laatst dat ze het wonderbaarlijk vond wat er met Hielke gebeurd is.”

Gerlotte Majoor-Boot, stafmedewerker onderwijs bij Stichting Palludara, over passend onderwijs:

“Eigenlijk willen we nog veel verder gaan met passend onderwijs”

“We zien nog te veel dat binnen het samenwerkingsverband kinderen naar het sbo gaan, ook omdat er andere belangen meespelen. Dat is wel begrijpelijk, maar ook jammer, omdat het in een aantal gevallen echt niet hoeft. Ons uitgangspunt is wat het beste is voor een kind. We willen ze zo ‘thuisnabij’ en licht mogelijk bedienen. Met die inhoudelijke insteek waren we al bezig, maar met passend onderwijs is er wel een versnelling gekomen. We hebben de afgelopen vijf jaar flinke stappen gemaakt. Daarvoor zetten we scholing in, en we hebben bijvoorbeeld een bovenschoolse ambulante begeleider gedrag aangesteld. Verder hebben we ingestoken op jonkindspecialisten en hebben we ons sterk gemaakt voor medisch handelen op de scholen.

Hoewel we vinden dat wat we aan middelen nodig hebben en wat we krijgen niet in balans is, willen we eigenlijk nog veel verder gaan met passend onderwijs. Doel is een breed palet aan leerlingen te bedienen, van kinderen met een ontwikkelingsachterstand tot hoogbegaafde leerlingen. Tegelijkertijd moeten we het voor alle kinderen beter zien te maken. Een ander punt is de afstemming met jeugdzorg en huisartsen, die nu nog verkokerd is: ‘Dit is onderwijs en dit is zorg’. Terwijl we één-kind-één-plan prediken. Professionals moeten afstemmen met elkaar, zodat ze met één verhaal naar de ouders kunnen. Zo proberen we door te groeien met passend onderwijs. Het is mooi om te zien hoe dat gaat, maar het is een illusie om te denken dat het af is.”

Betere ondersteuning, kleinere klassen en meer duidelijkheid

‘Ik zit in een spagaat. De prestatiedruk is enorm, ik toets me suf en mijn klas wordt elk jaar groter en diverser. Op deze manier is het onmogelijk om passend onderwijs te bieden voor ieder kind. De ondersteuning is minder geworden, terwijl de zorgvragen zijn toegenomen. Ik maak me zorgen! Niet alleen over de zorgleerlingen, maar over alle leerlingen. En ik maak me zorgen om mijn collega’s die aan het overleven zijn. Ik zie steeds vaker mensen uitvallen.’

Zomaar één van de noodkreten die wij regelmatig binnenkrijgen als het gaat om passend onderwijs. Deze noodkreten moeten serieus worden genomen. We hebben snel maatregelen nodig waarmee de situatie in de klassen verbetert.

Wat is er nodig? Meer en betere ondersteuning, kleinere klassen en meer duidelijkheid.

De intern begeleider, remedial teacher en orthopedagoog: ze zijn veelal verdwenen uit de scholen. Leerlingen en leraren hebben niet meer te maken met een vertrouwd gezicht binnen de school, maar moeten een beroep doen op een nogal abstract samenwerkingsverband. Hierdoor is niet alleen de kwantiteit, maar ook de kwaliteit van de ondersteuning afgenomen. De ondersteuning moet weer in de scholen worden georganiseerd.

De klassen zijn vaak te groot om goed onderwijs te kunnen bieden voor iedere leerling. Daarom is het belangrijk dat de klassen kleiner worden. Dat lukt alleen als het van bovenaf wordt afgedwongen.

Nog steeds is onduidelijk hoe de verdeling basisondersteuning en extra ondersteuning is. Te vaak kan niet inzichtelijk worden gemaakt waar het geld voor extra ondersteuning aan wordt besteed. Nog steeds worden leerlingen, leraren en ouders van het kastje naar de muur gestuurd als het gaat om het aanvragen van extra ondersteuning. De AOb pleit al jaren voor één niveau van basisondersteuning, dit zorgt voor meer duidelijkheid.

Algemene Onderwijsbond

Medezeggenschap: niet apart maar samen!

De Vereniging Openbaar Onderwijs heeft het Steunpunt medezeggenschap passend onderwijs tot en met 2015 vormgegeven. Goed onderwijs wordt door leraren in de school gegeven. Luisteren naar ouders, leerlingen en teams is de basisvoorwaarde. In alle samenwerkingsverbanden is met instemming van de 152 nieuwe ondersteuningsplanraden de eerste stap richting passend onderwijs gezet. De formele structuur van medezeggenschap is overal gemaakt. De betrokkenheid van ouders en leraren, begeleiders en leerlingen begin 2014 was groot. De dialoog en het vertrouwen leidden tot instemming van alle ondersteuningsplannen.

Nu, eind 2016 is dat anders. Ouders en leraren begrijpen het systeem van passend onderwijs nog steeds niet goed. Ze kunnen niet overzien wat beslissingen in het samenwerkingsverband concreet betekenen voor de leraar en leerling in de klas. Procedures zijn ingewikkeld en deels onduidelijk. Ouders voelen zich soms alleen. Een aantal kinderen zit nog thuis.

Ondersteuningsplanraden kampen in veel regio’s met het vertrek van ouders en leraren. Het enthousiasme vermindert. De relatie met de medezeggenschapsraden in de scholen komt moeizaam tot stand. Veel gaat over geld, regels en procedures. Een gevoel van de ‘ver van mijn bed show’ ontstaat.

Van belang is dat de ouders, teamleden en leerlingen in ondersteuningsplanraden echt meedenken over keuzes voor kinderen. Dat ze kunnen begrijpen en overzien waar ze mee instemmen. Daarom is het volgende nodig:

- Onderwijs ‘van onderop’ vormgeven.
- De ‘worsteling’ van leraren zien en vooral hen ondersteunen.
- De zorgen en vragen van ouders open met hen bespreken.
- Medezeggenschap versterken. Niet apart maar samen!

Jan de Vos,

adviseur VOO / projectleider eerdere Steunpunt medezeggenschap passend onderwijs

Samen werken aan transformatie

Een gezamenlijke missie. Na twee jaar bouwen aan passend onderwijs hebben wij, de samenwerkingsverbanden PO en VO, daartoe nu het initiatief genomen. Zo willen we werken aan de noodzakelijke verbindingen tussen passend onderwijs, passende opvoeding en passende zorg. Daarmee willen we het verschil maken voor kwetsbare kinderen en meehelpen bouwen aan een inclusieve samenleving.

De ingrijpende transformaties in de zorg en het onderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hoe zien samenwerkingsverbanden daarbij zelf hun rol en bijdrage aan passend onderwijs? Om tot een antwoord te komen is tijdens de conferentie “Samen werken aan transformatie” het initiatief genomen om een gezamenlijke missie en visie te ontwikkelen. Vragen waar we ons over gebogen hebben waren: “Hoe vullen we onze maatschappelijke opdracht in, wanneer vinden wij passend onderwijs geslaagd en wat willen we nu precies voor de kwetsbare leerlingen betekenen?” Uiteindelijk kwamen daar vier belangrijke onderdelen voor een gezamenlijke werkagenda uit naar voren.

Betekenisvol samenwerken

Zorg, opvoeding en onderwijs: als we recht willen doen aan de samenhang van die transformaties, en in het belang van het kind willen handelen, dan zullen we als samenwerkingsverbanden ook een sectoroverstijgende rol moeten gaan spelen. We willen verbinden, versterken, vertrouwen geven en met creatieve oplossingen komen. En alle partijen bij ons aan tafel uitnodigen, zodat we betekenisvol kunnen samenwerken.

Zo ver is het nog niet: het eigen belang prevaleert regelmatig boven het gezamenlijke belang. Dat leidt vaak tot een instrumentele benadering van passend onderwijs en het frustreert de dialoog en de verbinding vanuit de inhoud. Daarmee komen dilemma’s waarmee samenwerkingsverbanden te maken hebben onvoldoende aan bod. Daarom willen we werken aan transparantie en een integrale analyse: een betere zichtbaarheid in het bestuurlijk krachtenveld, kwaliteit bij leidinggevendenden verbeteren en regionale dilemma’s op landelijk niveau (VNG, PO- en VO-raad) delen.

[De gezamenlijke werkagenda - Samen werken aan de transformatie](#)

Netwerklogica

Samenwerken is natuurlijk meer dan alleen informatie delen en elkaar op de hoogte houden. We hebben te maken met de wet passend onderwijs, jeugdwet, participatiewet, Wmo en alle verschillende organisaties die daarmee te maken hebben. Dan is voor samenwerking netwerklogica nodig, die zich kenmerkt door creativiteit en ruimte, zonder onnodige regels, gericht op de bedoeling van de wet.

Gelukkig is er al een groeiend besef van onderlinge afhankelijkheid, dat recht doet aan de complexe problemen waar sommige kinderen in de verschillende domeinen mee te maken krijgen. Vanuit het eigen perspectief naar elkaar wijzen helpt daar zeker niet bij. Informatie verzamelen over zorg, de sociale kaart en de rollen van partners wél. Zonder dat kan een netwerk niet functioneren, kun je geen agenda’s uitwisselen en is er van afstemming en vervlechting geen sprake. Bovendien moeten we perverse prikkels wegnemen. Het leerlingaantal moet niet leidend zijn en scholen die hun nek uitsteken door leerlingen met complexe problemen aan te nemen, mogen niet afgestraft worden.

Eigenaarschap

Omdat het om verschillende transformaties in verschillende sectoren gaat, hebben we ook te maken met verschillende ‘eigenaren’, die ieder hun eigen verantwoordelijkheid voelen én nemen. In het belang van het kind. Maar het gaat bij eigenaarschap ook om verantwoordelijkheid delen, doelen afstemmen en vasthoudendheid. Regel niet alles dicht en geef bijvoorbeeld als leidinggevende ruimte aan schoolleiders. En neem zelf ook die ruimte. Dán krijg je een versterkend effect. Vanwege die verschillende betrokken sectoren en de vaak complexe problemen is ook gedeeld eigenaarschap essentieel. Zuilen die langs elkaar heen werken, daar heeft het kind niets aan. Daarom is het mooi om te zien dat de gebundelde lef en creativiteit bij zorg- en onderwijspartners toeneemt. En een integrale aanpak voor kinderen zodoende steeds beter mogelijk wordt.

Thuiszitterspact

Ten slotte een specifiek onderwerp: thuiszitters. Specifiek, maar met een grote impact, die onderstreept wordt door het Thuiszitterspact. Samenwerkingsverbanden en hun partners moeten dit pact gaan uitvoeren. Verder vraagt het om een gezamenlijk inspanning van schoolbesturen, gemeenten en samenwerkingsverbanden. En het spreekt voor zich dat dit weer niet kan als die andere onderdelen – eigenaarschap en netwerklogica – niet goed geregeld zijn. Daarnaast is inzet nodig op alternatieve leertrajecten, preventie op school en betere communicatie met ouders. En we moeten elkaar aan kunnen spreken op onze gezamenlijke verantwoordelijkheid. Alleen zó kan deze lakmoesproef voor passend onderwijs en de opdracht om bij de transformaties gezamenlijk op te trekken, tot een goed einde worden gebracht.

[Volg de voortgang van de gezamenlijke werkagenda via Steunpunt passend onderwijs.](#)

Marc Dullaert tijdens de conferentie
Samen werken aan Transformatie.:

**“Als je wilt transformeren
vraagt dat allereerst om een
transformatie van jezelf;
hoe kan ik de verandering zijn?”**

Passend onderwijs: relatie en bereidwilligheid

Ouders willen dat hun kind welkom is op school, ook als extra ondersteuning nodig is. Niet alle ouders ervaren dat welkom ook daadwerkelijk. Het wordt soms een ‘welkom onder voorwaarden’. Hun kind wordt extra bekeken en er volgt onderzoek. Dat belast de relatie al snel. Ouders begrijpen dat niet altijd direct een aanbod voorhanden is. Ze investeren dan ook graag in gesprekken met school om tot passend onderwijs te komen, en daarbij hun ervaringen met hun kind in te brengen.

Passend onderwijs is soms moeilijk. Elk kind is immers uniek. In wetgeving proberen we passend onderwijs te vatten in termen als zorgplicht en instemmingsrecht. Belangrijk, want in onverhoopte situaties bieden die houvast. Maar als we voor maatwerk steeds moeten terugvallen op plichten en geboden, is het kind de dupe.

De eerste verantwoordelijkheid voor de relatie ligt - als bij elke vorm van (semi)publieke dienstverlening - bij de professional. Passend onderwijs vraagt bereidwilligheid van alle betrokkenen om daarin te investeren. Bereidwilligheid en relatie kun je niet afdwingen. Zeker niet via wetten. Het helpt wel als wederzijds wordt uitgesproken wat van we elkaar verwachten en als daar duidelijke afspraken over worden gemaakt. Dan ontstaat een basis waarop je elkaar kunt aanspreken. Tussen ouders en school, en evenzeer tussen scholen onderling en binnen samenwerkingsverbanden.

Passend onderwijs vraagt een gezamenlijke wil. Die wilskracht helpt ook als het moeilijk is. In moeilijke situaties spreken we elkaar aan en zijn we elk aanspreekbaar op de wil tot passend onderwijs. Zo kunnen we samen naar oplossingen zoeken. Voor elk kind.

Ouders & Onderwijs

Leestips passend onderwijs

Leraren

Omgang leerlingen

Diabetes. KinderThuisZorg levert thuis en op school kinderverpleegkundige zorg aan onder andere kinderen met diabetes. [Lees meer.](#)

Hoogbegaafdheid. Praktische informatie en tips om (hoog)begaafde leerlingen te laten excelleren. [Lees meer.](#)

Autisme. Vanuit autisme bekeken analyseerde ruim 60 praktijksituaties op het gebied van passend onderwijs voor leerlingen met autisme. Het rapport geeft beleidsmakers, schoolbestuurders, leerkrachten en ouders handvatten om een passende leerplek te bieden aan leerlingen met autisme. [Lees meer.](#)

Methoden in de klas

Groepsdynamiek, hoe ga je ermee aan de slag? Het is belangrijk om als leraar je groep te ondersteunen in het groepsproces. [Lees meer.](#)

Oplossingsgericht werken in de impulsklas. In de impulsklas krijgen kinderen én hun ouders begeleiding op school. Hierdoor is er meer afstemming tussen school en thuis. [Lees meer.](#)

Onderwijs-zorg

Handreiking onderwijs en zorg. De stelsels voor zorg en onderwijsondersteuning zijn veranderd. Deze [handreiking](#) biedt scholen en ouders handvatten om passende onderwijs- ondersteuning en zorg voor elke leerling te bereiken.

Onderwijszorgconsulent. Ouders en scholen kunnen een beroep doen op een onderwijszorgconsulent indien zij samen niet tot afspraken kunnen komen over een onderwijszorgarrangement. [Lees meer.](#)

Privacy. Indien een kind extra ondersteuning krijgt of nodig heeft op school, zullen er gegevens nodig zijn over de behoefte aan ondersteuning van het kind. In deze [handreiking](#) lezen ouders meer over de rechten in verband met de privacy van het kind.

Verzuim

Thuiszitters. Ingrado, de Inspectie van het Onderwijs en het ministerie van OCW schreven een [notitie](#) over de definitie van thuiszitter.

Verzuimregistratie. Hoe kan schoolverzuim zo veel mogelijk worden tegengaan en hoe kan voorkomen worden dat leerlingen onnodig thuis komen te zitten of zelfs definitief uitvallen? In deze [handreiking](#) vindt u tips en adviezen uit de praktijk.

Voortijdig uitval te voorkomen met de pluscoach. Het Loopbaan Expertise Centrum (LEC) van MBO College Centrum van ROCvA zet [pluscoaches](#) in voor kwetsbare jongeren met risico op voortijdig schoolverlaten. Deze coaches ondersteunen studenten bij schoolwerkgerichte problemen.

Leestips passend onderwijs

Samenwerkingsverbanden

Governance/stakeholders

Governance. Hoe houd je als toezichthouder toezicht op scholen die in een samenwerkingsverband zitten? [Lees meer.](#)

Partnerschap met ouders. De [brochure](#) van BOSK bevat adviezen en tips voor besturen van samenwerkingsverbanden.

Overdracht leerlingen

Verhuizing en grensverkeer. In deze [factsheet](#) leest u wat de afspraken zijn voor het afgeven van een toelaatbaarheidsverklaring (tlv) bij grensverkeer en verhuizing.

Overgang po naar vo. Hoe kun je basisschoolleerlingen met specifieke onderwijsbehoeften begeleiden zodat zij een soepele overstap kunnen maken naar het voortgezet onderwijs? [Lees meer.](#)

Maatwerk

Observatie. Het is mogelijk om leerlingen voor een korte periode onderwijs te laten volgen op een andere locatie dan waar de leerlingen staan ingeschreven. [Meer informatie.](#)

Unieke master voor de nieuwe leraar

De Hanzehogeschool Groningen biedt sinds kort de masteropleiding Talentontwikkeling & Diversiteit aan. Nieuw in Nederland en enthousiast ontvangen door de studenten, merkt programmamanager Henmar Moesker: “Ze willen allemaal een nóg betere leraar worden.”
Wat was de aanleiding voor deze opleiding?

“De Pedagogische Academie en de Hanzehogeschool zijn al lang in samenwerking met verschillende partners met talentontwikkeling bezig geweest en we wilden het onderwijsaanbod compleet maken. Talentontwikkeling is een mooi actueel thema voor een master, dat te maken heeft met de ontwikkeling naar meer diversiteit in de klas en een nieuwe, positieve manier van leerlingen benaderen. Passend onderwijs speelt daar natuurlijk ook een rol bij, want door de invoering van de wet neemt de diversiteit in de klas ook toe.”

Wat voor studenten doen de master?

“Leraren uit het po, vo en mbo, die in ieder geval een onderwijsbevoegdheid moeten hebben. Het is een professionele master-opleiding. Vooral de po-leraren hebben over het algemeen nog geen mastergraad, terwijl de vraag daarnaar juist in het po steeds groter wordt.”

Hoe ziet de studie eruit?

“Bij alle masteropleidingen speelt onderzoek een belangrijke rol. Bij deze ook. Studenten voeren in elke module van de masteropleiding onderzoek uit op hun werkplek. Daardoor is de wisselwerking tussen theorie en praktijk heel direct. De opleiding heeft vier modules – interactie in de klas, leeromgeving, opbrengsten en de mastermodule, waarin studenten een afstudeeronderzoek doen.”

“Ik kijk nu, na drie collegedagen, al met veel scherpere blik naar individuele leerlingen en hun individuele talenten”

Student Masteropleiding Talentontwikkeling en Diversiteit

Geef eens een voorbeeld van zo'n module.

“De studenten zijn nu bezig met de module ‘Interactie’: hoe kun je de natuurlijke nieuwsgierigheid van leerlingen opwekken en ze zelf laten redeneren? Hoe creëer je talentmomenten? Daar maken ze dan filmpjes bij die ze analyseren: wat is een talentmoment? En wat kun je verbeteren? Daarbij becommentariëren ze elkaars gedrag; het is echt een ‘learning community’. Bij elke module hoort een eigen onderzoek, waarvan de studenten de resultaten steeds tijdens een minisymposium presenteren. We hebben net de eerste gehad. Heel leuk: de voltijdss Studenten hadden een aantal opstellingen gemaakt waarin de deelnemers de talentmomenten moesten herkennen. Ook door de opgedane kennis te delen met anderen werken ze in elke module aan hun eigen ontwikkeling als professional.”

Wat is je eerste indruk?

“Iedereen is heel enthousiast en gemotiveerd, en dat is best bijzonder. Juist omdat het een heel diverse groep is, met leraren uit po, vo en mbo, kunnen ze ook leren van andere soorten onderwijs en dat is belangrijk. Verder merk je dat ze echt met hun professionaliteit als leerkracht bezig zijn. Hun doel is niet zo zeer om later in een bestuursfunctie te komen of IB'er te worden. Ze willen gewoon een nog betere leraar worden dan ze al zijn.”

Leraren van het Jaar 2015, Lonneke Thijs en Wouter Siebers, vragen zich af:

Hoe passend is jouw leerkrachtgedrag?

Een regenachtige dinsdagochtend, Jeffrey (6) zit aan de instructietafel voor een uitleg over de letter 'l'. Alle kinderen krijgen de letter voor in hun boekje. Met dit boekje kunnen ze drie letterwoorden maken. Als iedereen aan de slag gaat maakt Jeffrey met een serieus gezicht het woord lul. Het valt de juf meteen op. De juf laat Jeffrey zijn gang gaan. Bij het bespreken van de opdracht mag Jeffrey als eerste zijn woord laten zien. Jeffrey: "Ik heb het woord lul gemaakt juf". Juf: "Daar zit twee keer de letter 'l' in Jeffrey! Wat betekent het woord?" Jeffrey: "Dat is praten juf." Juf: "Praten?"

Jeffrey: "Ja als mijn moeder lang zit te kletsen dan zeg ik: 'zit niet zo slap te lullen'."

Een onderwijsvoorbeeld uit de onderwijspraktijk van Lonneke Thijs, werkzaam in het speciaal onderwijs. Een ontzettend grappig onderwijsvoorbeeld. Maar was dit voorbeeld ook nog grappig geweest als Lonneke direct had ingegrepen toen ze zag welk woord Jeffrey bedacht had? Als ze boos was geworden? Als ze had gezegd dat deze leerling normale woorden moet leggen? In al deze gevallen was ze er in ieder geval nooit achter gekomen dat Jeffrey denkt dat lullen praten betekent en Jeffrey had bij afkeuring waarschijnlijk gedacht dat hij een fout had gemaakt. Door het handelen van Lonneke voelt Jeffrey zich competent, heeft de leerkracht informatie gekregen en we hebben dit sterke voorbeeld van hoe belangrijk leerkrachtgedrag is. In hoeverre sluit jij aan op het kind? Lukt het om echt te kijken en te luisteren?

Het draait volgens ons om de 'Goodness of fit'. Om de 'klik' die een leerkracht met een leerling heeft.

Waar de interactie met de ene leerling als vanzelfsprekend verloopt, moet een leerkracht bij de andere leerling meer zijn best doen. Dat besef is volgens ons de basis van passend onderwijs en passend handelen op gedrag. Alleen als de leerkracht kan sturen naar een positieve interactie door haar eigen leerkrachtgedrag aan te passen kan een kind tot ontwikkeling komen. Het is dus essentieel te kijken wat een leerling nodig heeft en hoe hierin in je leerkrachtgedrag passend te zijn.

Misschien komt dit je als lezer heel bekend voor, gelukkig maar! De vervolgvraag is: hoe handelt de rest van je team? Lijkt het handelen op elkaar? Is er sprake van voorspelbaar gedrag zodat leerlingen weten waar ze aan toe zijn? Worden kinderen uitgedaagd steeds opnieuw de grenzen

te zoeken of is vooraf al duidelijk wat wel en niet mag op school? Het zijn mooie vragen om in een schoolteam over te spreken. Het is de basis van preventie. De preventiepiramide (Declercq) gaat uit van een zoveel mogelijk uniform handelend team op laag 1, de basis. Vanuit deze basis kan gebouwd worden aan een sociaal veilige school, aan passend onderwijs. Leerkrachtgedrag. Hoe staat het bij jou op school?

Passend onderwijzen op gedrag, het is onze diepe overtuiging dat het start met leerkrachtgedrag. Om met de woorden van Jeffrey te spreken: Blijf 'lullen' met je leerlingen.

**"In hoeverre sluit jij aan op het kind?
Lukt het om echt te kijken en te luisteren?"**

Pionieren met ‘Passend onderwijs: onderwijs aan taaldenkers én beelddenkers’

Begin 2014 kreeg ik via de commissie leerlingenzorg de vraag om aan de slag te gaan met een spontane vriendelijke jongen met autisme. Laten we hem ‘Paul’ noemen. Paul zat toen in groep 4 van basisschool PassePartout en had zware lees- en spellingproblemen. Paul was zeer prikkelgevoelig, zat behoorlijk met zichzelf in de knoop en liep gedurende de schooldag veel frustraties op. Zijn leergedrag was op alle fronten zwak, wel was hij heel gemotiveerd. Ik gebruikte mijn kennis en ervaring op het gebied van breinleren en visueel leren om zijn gedrag, het leren en leergedrag anders te bekijken en te benaderen. De vraag was of een pedagogisch-didactische afstemming vanuit het visueel-kinaesthetisch leren of beelddenken wellicht beter bij hem zou passen.

Rennen, kleien, zingen en springen

Om dit verder te onderzoeken bouwde Paul met het ‘Wereldspel’. Het wereldspel is een non-verbaal onderzoeksinstrument om te bepalen of een kind een beelddenker is. Paul leek inderdaad een voorkeur voor visueel leren en bewegen te hebben. Op die voorkeur hebben we vervolgens ingespeeld met daarbij de hypothese dat Paul een slim en betrokken kind was. We zijn samen gaan uitproberen en verkennen welke werkvorm bij Paul paste. Hij bleek daar heel goed in te zijn! Hij kon vooraf al aangeven of de bedachte werkvorm bij zijn leren paste of niet. Voor het rekenen plakten we cijfers op de traptreden en zo ging hij letterlijk vooruit en achteruit bij het tellen, het splitsen van getallen en bij de tafeltjes.

Paul heeft de rest van het jaar niet alleen bij rekenen maar ook met lezen en spelling gerend, gekleid, gezongen en gesprongen. We pasten deze didactiek ook zo veel mogelijk in de groep toe en het bleek dat ook andere kinderen er baat bij hadden. Het was fijn voor de leraren om te ontdekken dat anders niet per se betekent dat het leidt tot meer werk.

Ruimte overhouden voor lezen

Het was de droom van Paul om zelf de boeken van Raveleijn te kunnen lezen. De lat lag dus hoog. Doordat Paul in de grote groep geen overzicht en controle had, moeite met focussen en snel overprikkeld, miste hij veel informatie. Dit leidde tot angst om niet vooruit te komen met leren, tot veel stress en blokkades. Ook hier bleek de insteek op het visuele leren een uitkomst te zijn. Zijn hoofd letterlijk leegmaken en opruimen door middel van coachen was een volgende passende oplossing voor Paul. Hierdoor was zijn hoofd aan het einde van de dag beduidend minder vol, zodat hij ruimte over had om zijn boeken te lezen. Het lezen kost Paul nu nog wel moeite, maar hij is er rustiger onder.

Visie over passend onderwijs aan beelddenkers

Het ging dus goed met Paul en met de andere kinderen in groep 4. Ik ging fantaseren. Als we nu eens in groep 3 al meer zouden afstemmen op het breinleren en visueel leren? Wat als deze kinderen leren HOE ze kunnen leren en we hen helpen met het structureren en ordenen van wat er in hun hoofd omgaat? Ik ontwikkelde een visie en het uitvoeringsplan ‘Passend onderwijs is onderwijs aan taaldenkers én beelddenkers’. Op basis daarvan werd ik onderwijspionier en kreeg ik een eigen budget. Hiermee bracht ik samen met de juffen Esther van groep 2/3 en Ans en Karin van groep 4 van basisschool PassePartout in Tegelen mijn visie in de praktijk. Samen volgden we de ontwikkeling van de kinderen en zochten we naar oplossingen bij stagnaties in het leren. Dankzij het budget hadden we de beschikking over minder voor de hand liggende methoden en methodieken en konden we materialen en cursussen inkopen. Het Wereldspel bijvoorbeeld bleek een fantastisch middel dat ons heeft geholpen bij het zoeken naar de ondersteuningsbehoeften van kinderen.

Hoe is het nu? In de hele onderbouw van de PassePartout begeleiden de leerkrachten hun leerlingen bij het ontdekken van hun eigen manier van leren. Leraren passen toe wat ze in de workshopdag ‘hoofd opruimen’ en de cursus ‘trainer leren leren beelddenken’ hebben geleerd. We zien effecten en gaan dus verder met het ‘out-of-the-boxdenken’ en het verkennen van en inzetten van succesvol gebleken methoden en methodieken. Zo hopen we in de toekomst nog meer leer- en gedragsproblemen te voorkomen.

Ine Lückert, Co-teacher basisschool PassePartout Tegelen: onderzoek, leerling- en leerkrachtbegeleiding. Orthopedagoog bc, Master Special Educational Needs

Laat het vakmanschap weer opbloeien

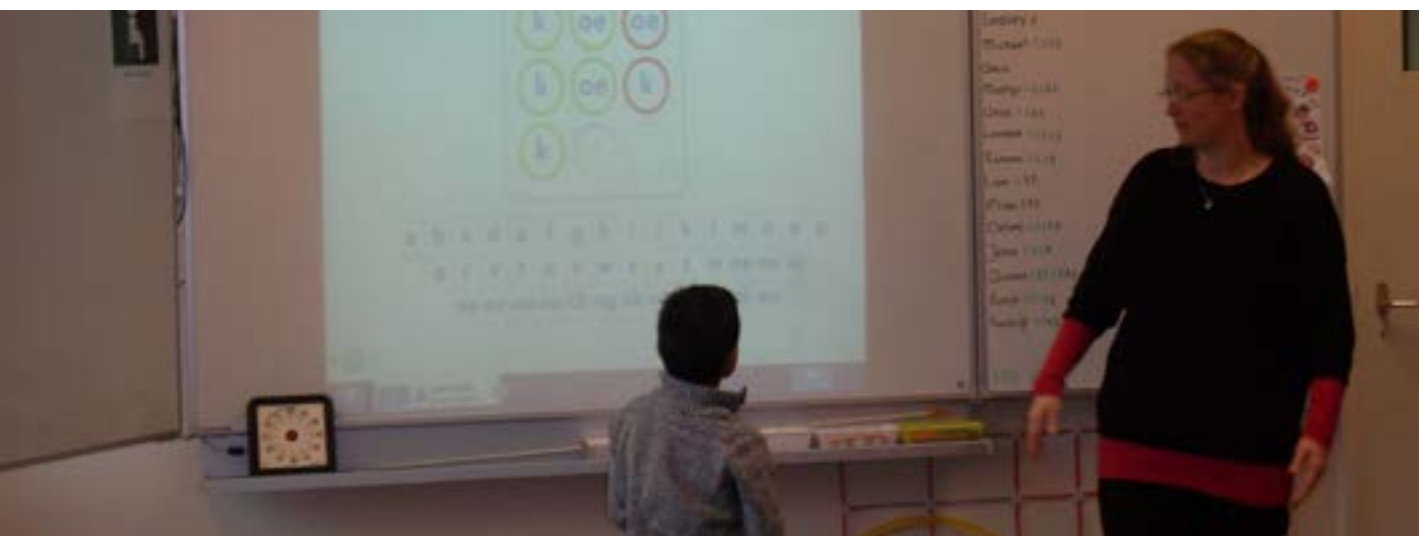
Terugkijkend op 2 jaar passend onderwijs ziet Loek Schueler, voorzitter van CNV Onderwijs, dat de regionale verschillen groter worden: “Vanaf de invoering van passend onderwijs wordt het geld anders verdeeld, de zogenaamde verevening. In sommige regio’s is hierdoor minder te besteden. Daarom maak ik me wel zorgen over de gevolgen voor de werkgelegenheid. In andere regio’s pakt het juist positief uit.”

Juf Elisabeth Etber-Bosma werkt in zo’n regio waar meer geld beschikbaar kwam. Ondanks de krimp groeit haar school voor speciaal basisonderwijs (SBO). De nieuwe leerlingen die instromen hebben wel complexere problemen. Elisabeth ziet hieraan dat reguliere scholen langer en betere begeleiding kunnen bieden. Toch merkt ze dat dit niet altijd haalbaar is: “Sommige leraren komen letterlijk kennis, ogen en handen tekort en missen soms zelfs plezier in de omgang met deze kinderen. Extra handen en misschien ook coaches uit bijvoorbeeld het SBO zouden zo’n leraar enorm kunnen helpen.” Elisabeth vraagt de politiek: “Verander nu niet te veel! Passend onderwijs is nog lang niet perfect; het is nog in ontwikkeling.”

Deze roep om tijd, ruimte en vertrouwen hoort CNV Onderwijs vaak van de leden, ook als het gaat om passend onderwijs. Loek Schueler: “Laat de organisatie in de klas aan de leraar. Zorg voor voldoende ondersteuning. Dan kan het vakmanschap weer opbloeien.”

CNV Onderwijs

Juf Elisabeth

Passend onderwijs: goed idee, nog veel te doen

FvOv is een federatie van 11 onderwijsvakorganisaties en vertegenwoordigt ruim 34.000 leden. De leden van de aangesloten onderwijsvakverenigingen hebben op verschillende niveaus te maken met de invoering van het passend onderwijs. Van de ondersteuning aan de leerling in de klas, via coördinatie van zorg in de school, tot en met bestuurlijk overleg over passend onderwijs. Veel scholen voor het speciaal onderwijs worden gesloten of krimpen sterk. Dat was ook de bedoeling: meer leerlingen in het regulier onderwijs houden. We vinden het zorgelijk dat er veel expertise verloren lijkt te gaan. Juist de leerkrachten in het regulier onderwijs merken niet zoveel van de ondersteuning die zij zouden moeten krijgen. Wel ervaren ze taakverzwaring doordat er meer leerlingen in de klas zijn die extra aandacht vragen. Zij hebben dringend behoefte aan meer handen voor de klas of kleinere groepen!

Er zijn grote verschillen. In die gebieden waar sprake is van een positieve verevening krijgt passend onderwijs beter vorm.

Er liggen echter nog kansen voor het oprapen om die leerlingen die anders naar het S(B)O zouden uitstromen passend onderwijs te bieden in het regulier onderwijs:

- De afstemming tussen de zorg die buiten de school wordt geboden en het onderwijs moet beter vorm krijgen. De bekostiging mag niet het struikelblok zijn.
- De papierwinkel moet krimpen. Scholen zouden eens kritisch moeten kijken naar de administratieve last. Er is nog vaak sprake van onnodige bureaucratische processen.
- Duidelijkheid over de bekostiging van de ondersteuning. Wat doet het samenwerkingsverband? Wat de gemeente?
- De overgang van PO naar VO verbeteren, met het daarbij passende aanbod van LWOO en Pro.

Marguerite Boersma, bestuurder FvOv

“Optimale ontwikkeling: dat zijn we aan onze kinderen verplicht”

De decentralisatie van de jeugdhulp en invoering van passend onderwijs bieden kansen om jeugdhulp en onderwijsondersteuning beter op elkaar af te stemmen. Hierdoor zijn gemeenten en scholen in staat om op maat te helpen; individuele ondersteuning en begeleiding die gericht is op de behoeftes van het kind en het gezin. Om dit te bereiken is er een goede samenwerking nodig tussen onderwijs en jeugdhulp. Als gemeenten, scholen en aanbieders van jeugdhulp hun krachten bundelen en beter gebruik maken van elkaars kennis plukken kinderen en hun ouders daar de vruchten van.

We zijn er nog niet. Ik hoor signalen dat het nog niet altijd lukt om onderwijs en jeugdhulp goed bij elkaar te brengen. Het vergt namelijk kennis van de wettelijke mogelijkheden, creativiteit en lef om de soms nog ongebaande paden te bewandelen. Samenwerken lukt alleen als je op zoek gaat naar de verbinding. En die verbinding is te vinden door uit te gaan van het belang van het kind. Belangrijk daarbij is de rol van ouders en kinderen zelf. Ook in de zorg zien we helaas nog steeds dat er over kinderen en ouders gesproken wordt in plaats van met hen. Laten we de komende tijd echt in gesprek gaan met elkaar en elkaar nog beter leren kennen.

Gelukkig zijn er de afgelopen twee jaar forse stappen in de goede richting gezet. Ik zie op veel plekken in het land dat gemeenten en scholen elkaar steeds beter vinden in de samenwerking. Ook in dit boekje staan verschillende voorbeelden die inspireren. Er zijn mooie voorbeelden waarbij scholen en jeugdhulpaanbieders samen op school aan het werk zijn met kinderen en ouders. Het meer preventief inzetten van jeugdhulp op school is daarbij van groot belang. Als we vroegtijdig kinderen kunnen ondersteunen, dan kan dit later veel problemen voorkomen. En als we vanuit de jeugdhulp docenten kunnen ondersteunen bij hun taak om passend onderwijs te bieden aan alle leerlingen, dan komt dit ook de kwaliteit van het onderwijs ten goede. Mijn belangrijkste oproep aan scholen, jeugdhulpaanbieders, gemeenten en alle betrokkenen is om de handen ineen te slaan en samen met ouders en kinderen te werken aan een optimale ontwikkeling van onze kinderen. Dat zijn we aan hen verplicht!

Martin van Rijn,
Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en sport

Betere samenwerking tussen zorg en onderwijs

Meer dan een plek waar je kinderen vindt

De school is er om aan onderwijs te werken. Dus om de samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs goed van de grond te laten komen, moet die zorg ook echt bijdragen aan het kind in onderwijs en dus renderen in de klas, zegt consultant Bert Wienen. Dat is goed voor de zorg, goed voor het onderwijs en natuurlijk goed voor de kinderen zelf. Deze visie maakt het mogelijk om hulp echt in te voegen in een van de meest belangrijke contexten waarin een kind dagelijks verkeert: het onderwijs.

Oorspronkelijk werkte hij in de jeugdhulp, maar toen hij merkte dat de samenwerking tussen zorg en onderwijs eigenlijk nergens goed van de grond kwam, dacht Bert Wienen: “Ik moet naar het onderwijs toe.”

Hebben zorg en gemeenten ook meer oog gekregen voor het onderwijs?

“Ja, door de transities in de zorg zijn er steeds meer aanbieders en gemeenten die iets willen met het onderwijs, om de simpele reden dat die kinderen nu eenmaal daar te vinden zijn. Maar er zijn heel weinig concrete ideeën over hoe de gemeente en de school nu samen kunnen werken aan de doelen van de transformatie. En hoe ze helder de verwachtingen aan hulpverleners die werken met kinderen van de school over kunnen brengen. Het onderwijs weet eigenlijk niet goed wat voor expertise er bij partijen in de jeugdhulp allemaal is en op welke wijze deze expertise de leraar in de klas kan ondersteunen. De zorg op zijn beurt is zich er te weinig van bewust dat er op de school in groepen aan onderwijsdoelen wordt gewerkt. Bovendien: als er een nieuwe leraar wordt gezocht, moet die voldoen aan opleidingseisen, bepaalde capaciteiten hebben en de missie van de school delen. Maar als er dan zorg nodig is, maakt het plotseling niet meer uit wie daarvoor naar de school komt.”

Zorg op school moet dus directer betrokken worden bij het onderwijs?

“Ja. Ga nu eens even terug naar die leraar die voor de klas staat, de ouders die het kind naar school brengen en de relatie tussen beiden. Die is zó relevant. Vraag vervolgens aan leraren wat ze nodig hebben en wat ze kan ondersteunen in hun werk in de klas met dit specifieke kind. En kijk hoe de zorg kan aansluiten bij de onderwijsdoelen. Als zo’n doel is: ‘deze leerling moet 40 minuten op zijn stoel kunnen blijven zitten om te kunnen rekenen’, maak dat dan ook specifiek een doel van de behandeling en check bij de leraar of dit doel wordt gehaald.”

Wat zijn de voordelen van zorg meer bij het onderwijs betrekken?

“Ik denk dat het onderwijs mee kan helpen aan de transformatie om de jeugdzorg op een hoger peil te krijgen. Niet zozeer beleidsmatig, maar vooral door gebruik te maken van de professionals in het onderwijs. Je kunt je zelfs voorstellen dat de gemeente elk halfjaar aan de school vraagt welke zorgverleners echt bijdragen aan het functioneren van het kind in het onderwijs en ondersteunend zijn aan de samenwerking tussen leraar en ouders. Preventie gaat met een goede samenwerking ook beter. Nu is het: de school moet van alles doen en als het niet meer lukt halen we de zorg erbij. Nee, preventie is juist: zo veel mogelijk proberen op te lossen in de context en expertise van anderen benutten, zodat de leraar optimaal leraar kan zijn. Andersom heeft de school baat bij zorg om de onderwijsdoelen te halen en passend onderwijs mogelijk te maken. Laat die zorgverleners dus in de klas komen. En dan niet om alleen te observeren, maar gewoon om mee te helpen.”

IB'er Dineke Hoogeveen: "Geweldig, nu vinden we elkaar!"

"Een mooi voorbeeld van hoe het ook kan: voor een van de leerlingen met gedragsproblemen die we hier bij ons op school zitten, hebben we hulp ingeroepen bij de zorgverlener die ook al de ouders ondersteunt. Zij kwam eerst met allerlei tips, maar ze stond er niet bij stil dat de juf die jongen elke dag ziet en al van alles geprobeerd had. Daarom stelde ik haar de vraag: 'Zou het helpen als je een keertje zélf naar de klas kwam?' Ons idee is namelijk dat het klaslokaal veel belangrijker is dan de behandelkamer; het moet goed gaan in de omgeving waarin het kind het meeste zit: gezin en school. Zorg moet dus bijdragen aan het kind in de onderwijssituatie.

Daar was ze wel verrast over, maar ze is gekomen en daadwerkelijk met hem aan de slag gegaan. Na een paar weken zei ze: 'Dit is helemaal niet te doen op deze manier.' Dat jongetje ontwikkelt zich het beste als er dingen met hem gedaan worden die bij hem passen. Maar we hebben óók te maken met regulier onderwijs en een klas van 25 leerlingen. Dus je moet iets vinden wat bij de groep én dat jongetje past. Daarom zoeken we nu toch naar wat extra begeleiding. Heel mooi dat we hier op uitgekomen zijn door de zorgverleners gewoon de klas in te halen. Geweldig: zó vinden we elkaar!"

Bert Wienen is consultant bij CPS Onderwijsontwikkeling en advies. Dineke Hoogeveen werkt als IB'er bij CBS De Sprong, een basisschool in brede school De Zuiderbreedte. Beiden zijn betrokken bij een onderzoek op scholen en bij leraren om te zien hoe (specialistische) zorg voor leerlingen beter in het regulier onderwijs terecht kan komen.

Moeder Mirjam kon bij Leerpark De Presikhaaf een plek vinden voor haar zoon Quentin:

“Zo kon Quentin toch naar het regulier onderwijs”

“Quentin heeft ADHD en een stofwisselingsziekte, is hypermobiel en heeft astma. Dat gaf op de basisschool de nodige problemen in een klas van 25 leerlingen. In groep 8 zijn we toen een cluster 4-indicatie gaan aanvragen. Daarbij ging het niet zo zeer om z’n gedrag, maar om z’n leerbehoefte. Quentin heeft duidelijk handvatjes nodig: rust, regelmaat, hulp bij agendaplanning, dat soort dingen.

Maar mijn andere zoon zat op het Arentheem College en er werd ons gezegd dat het misschien ook wel wat voor Quentin zou zijn. Ze wilden een LWOO+ klas starten. Een klas met maximaal 12 kinderen die allemaal extra aandacht nodig hebben. Eerst dachten ze nog dat het toch te zwaar voor hem zou zijn, maar uiteindelijk is hij aangenomen. Omdat de klas zo klein is kunnen de docenten extra aandacht geven. En als ze bijvoorbeeld op een mooie dag al een tijd in het lokaal zitten, gaan ze naar buiten om te voetballen. Als Quentin het even niet meer zo ziet zitten, mag hij ook de klas uit om met iemand te gaan praten.

Een school waar hij door kan stromen of een stapje terug kan doen en waar helder gecommuniceerd wordt: het is een hele opluchting voor mij, want ik ken wel andere voorbeelden. Ik vind het echt een mooi voorbeeld van passend onderwijs en ik hoop dat andere scholen het als voorbeeld kunnen nemen. Het kost misschien wat extra tijd, inspanning en geld, maar het is mogelijk.”

(Ex-)directeur Wouter Abrahamse van Leerpark De Presikhaaf, waar Quentin een plek vond:

“Als je ze genoeg aandacht geeft, halen ze het wel”

“Het is hartstikke ingewikkeld om het doel van volledig passend onderwijs te bereiken, maar ik geloof dat de Presikhaaf er goed mee bezig is. Het is een school voor praktijkonderwijs, vmbo en mbo, zodat leerlingen in verkorte tijd, zonder van school te wisselen, hun schoolcarrière kunnen doorlopen. We hebben leerlingen die niet alleen LWOO hebben, maar ook vaak sociaal-emotionele problemen. Maar als je ze genoeg aandacht geeft, dan halen ze het wel.

Dat doet de school met Werken aan Onderwijsbehoefte, waarbij direct bij de intake de ondersteuningsbehoefte van een leerling wordt bepaald, die daarna ook in het ontwikkelingsperspectief komt te staan. En dan kan het bijvoorbeeld gaan om meer sturing, planning of verlengde instructies. Verder benaderen we de leerlingen steeds op een positieve manier. Dus niet zeggen wat een leerling met ADHD allemaal moet doen, maar laten zien met welke ondersteuning hij of zij beter kan functioneren. En de school kan ook veel ondersteuning bieden, zoals een orthopedagoog, een logopedist en dyslexiespecialisten. Er is ook een ondersteuningsklas, waar we gesprekken kunnen voeren met leerlingen over hoe hun dag eruit gaat zien. Of ze kunnen er komen voor extra begeleiding en om even rustig te kunnen werken. We doen dus echt veel moeite om de leerlingen binnenboord te houden.

We begonnen als een zeer zwakke school in een moeilijke omgeving, maar we krijgen nu een voldoende. De Inspectie is tevreden, en vooral: de ouders staan achter ons beleid. Samen bereiken we meer. Ik denk dus dat we goed bezig zijn.”

Carlijn Volker, onderwijs-zorgconsulent:

Geen kennis voor het kind zonder kennis van het kind

Karel van 13 zit op een plus VWO school in Amsterdam. Door een ongeluk loopt hij een trauma aan zijn hoofd op. Ook als hij de eerste klas overdoet houdt hij veel hoofdpijn, concentratieproblemen en moeite met plannen. De diagnose: ADD en taalpragmatiek. Op school is er veel onbegrip en onduidelijkheid bij de docenten. De behandelend therapeut pleit vanwege de concentratieproblemen voor een hoofdtelefoon, extra tijd bij proefwerken en nabespreken van toetsen. Al snel komt Karel verdrietig en gefrustreerd thuis: de lerares Spaans doet niet aan privileges, bij aardrijkskunde mag de koptelefoon niet op en wiskunde juist weer wel, maar dan direct bij aanvang, waardoor Karel de instructies niet hoort.

Voor passend onderwijs is meer nodig dan leraren die alleen voor de klas staan om kennis zo goed mogelijk over te brengen. Dát is mijn conclusie na een periode waarin ik als onderwijs-zorgconsulent bij scholen langs ben geweest. Kennis voor de leerlingen is belangrijk, maar als je kinderen de juiste ondersteuning wilt geven, zal je als leerkracht ook de nodige bagage moeten hebben. Heb je die kennis niet, dan krijg je wat ik vaak hoor: dat leerlingen zoals Karel, die extra ondersteuning kunnen gebruiken, privileges zouden hebben. En dat er in de klas wel meer kinderen zijn die meer aandacht nodig hebben. Eerlijk gezegd denk ik dat hier iets anders aan de hand is: die leerkrachten missen gewoon kennis en know how om leerlingen met ADHD, ODD, dyslexie en allerlei andere problemen de kans te geven het maximale eruit te halen en ze te laten floreren.

De pedagogisering, de kennis van kinderonwikkeling, moet dus verder doorgevoerd worden op scholen. Als leraar heb je ook opvoedvaardigheden nodig zoals disciplineren, toezicht houden, straffen en belonen. Als op de school geen kennis van pedagogie aanwezig is, lukt dat niet.

Nu is het niet zo dat alle leerkrachten uitgebreide kennis van ADHD en andere aandoeningen hoeven te hebben. Als die kennis maar wel aanwezig is op school, zodat die onder de leraren verspreid kan worden. Dat kan, want mijn ervaring is dat er genoeg docenten zijn die interesse hebben voor dit soort onderwerpen en hun expertise graag willen delen met collega's. Maar dan moet je dat wel gaan organiseren. Daarom stel ik bij een bezoek aan een school steeds vragen over de visie en zet ik daar dan mijn eigen bevindingen tegenover. Wat hebben jullie aan kennis in huis? En wie heb je daar bij nodig?

Kijk, passend onderwijs is mooi en het is heel goed dat er echt naar het individuele kind gekeken wordt. Maar ondanks alle IB'ers en zorgcoördinatoren zal het toch in de klas zelf moeten gebeuren. Daar kun je het beste naar het individuele kind kijken en een ontwikkelingsperspectiefplan voor ze maken. Met leraren die daar ook goed op ingesteld zijn. Het onderwijs is aan vele veranderingen onderhevig en daar moet je als leerkracht wel in mee kunnen bewegen. Het onderwijs is niet alleen gericht op de kennisoverdracht zelf, maar meer dan ooit hebben we in het onderwijs behoefte aan de gepassioneerde docent met meesterschap, die begrijpt hoe je aan moet sluiten bij een kind in ontwikkeling. Want kennis overbrengen zonder kennis van de kinderen zelf, daarmee komt passend onderwijs nooit goed van de grond.

Kind meer centraal

Wat gaat er goed?

Het heeft even geduurd, maar het passend onderwijs komt nu langzaam van de grond. De knelpunten zijn in beeld en wie welke rol heeft wordt steeds meer duidelijk. Niet in de laatste plaats voor de leraren.

Wat moet er nog verbeteren?

Er is nog onvoldoende samenhang tussen de verschillende loketten en potjes waar ouders een beroep op moeten doen om het onderwijs voor hun kind passend te maken. Omdat de afstemming op zorgwetten vaak nog slecht is, krijgen met name kinderen met een complexe zorgbehoefte vaak nog geen passend onderwijs. We zien daarom dat er sinds de invoering van de wet meer leerplichtonthefingen dan ooit zijn afgegeven. En het maakt veel uit waar je woont, want de verschillen per gemeente zijn enorm.

Hoe zorgen we voor die verbeteringen?

Het kind moet veel meer centraal komen te staan en de aanpak moet integraal zijn. Nu zijn vooral systemen en financiën leidend. Ouders en leerlingen moeten veel meer worden betrokken bij het inrichten van passend onderwijs. Het is daarvoor essentieel dat ouders gelijkwaardige partners worden. Ouders weten als geen ander wat hun kind nodig heeft om het beste uit zichzelf te halen. Wil je onderwijs echt passend maken, dan is die kennis en ervaring onmisbaar.

Illya Soffer,

directeur Ieder(in)

Simulaties governance passend onderwijs

De samenwerkingsverbanden die bij de invoering van het passend onderwijs verplicht zijn gevormd, vervullen een belangrijke functie in het stelsel. Na de inrichting van de primaire processen is inmiddels ruimte voor doorontwikkeling en verbetering van de besturing en governance. De PO-Raad biedt de samenwerkingsverbanden daarbij desgewenst ondersteuning.

Niet in alle samenwerkingsverbanden zijn vanaf de start de uitgangspunten van goed bestuur adequaat vertaald in het besturingsmodel. Dat geldt met name vaak voor de scheiding van bestuur en toezicht. Dat de schoolbestuurders zowel bestuurder, toezichthouder en lid van de Algemene ledenvergadering zijn, vraagt om meer scherpte in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden maar ook in de rolneming in de praktijk. Verschillende governance-modellen zijn mogelijk; samenwerkingsverbanden worden aangemoedigd daarin zelf een passende keuze te maken. De PO-Raad biedt daarbij ondersteuning in de vorm van expertise en door middel van een simulatie, ondersteund door inhoudelijk experts en organisatiedeskundigen, waarin verschillende governance-oplossingen kunnen worden verkend.

De simulatie maakt zichtbaar wat er nodig is om tot goede oplossingen voor problemen in het samenwerkingsverband te komen voor zowel de korte als de lange termijn, en levert meteen 'quick wins' op in de vorm van concrete verbeteringen in agenda, rolneming en vergadercultuur.

In enkele gevallen is in een simulatie het bestaande besturingsmodel geoefend en zijn verbeterpunten geconstateerd. In andere gevallen werd geoefend met een nieuw besturingsmodel dat men wenste in te voeren, waardoor vooraf risico's en randvoorwaarden scherper in beeld zijn gekomen en konden worden meegenomen. Daarnaast is gebleken dat soms niet het besturingsmodel zelf bijstelling behoeft maar dat er, twee jaar na de invoering van het passend onderwijs, reden is om te herijken welke taken en verantwoordelijkheden bij het samenwerkingsverband worden belegd en welke bij de leden van het samenwerkingsverband.

PO-Raad

Niet zeuren, maar doen !

Het is waar:

Er is zorgplicht, maar er zijn nog te veel 'thuiszitters'. Er zijn samenwerkingsverbanden, maar de samenwerking tussen regulier en speciaal gaat soms nog moeizaam. De afstemming tussen zorg en onderwijs verloopt nog niet optimaal; expertise lijkt centraal te staan, maar we maken er nog onvoldoende gebruik van. We kijken anders naar kinderen maar toch blijven we nog hangen in discussies over: 'Kan het, wat kost het en hoe erg moet het zijn?' Een echt drempelloze toegang tot onderwijs en zorg is er nog niet. De echte samenwerking met ouders is er nog onvoldoende. Waar het gaat om specialistische voorzieningen in zowel zorg als onderwijs (vaak bovenregionaal), dreigt er verschraling: als het gaat om onderwijs en zorg is het nog niet eenvoudiger gemaakt voor ouders en scholen.

Het is allemaal waar, maar we verbouwen een schip op volle zee, en klagen helpt niet.

Kijken we naar de werkelijke bedoelingen van de vier transities, dan is de tijd rijp om er nu werkelijk iets van te maken. Gemeenten werken aan een nieuw 'zorglandschap', samenwerkingsverbanden denken mee over kinderen, de overheid werkt aan soepeler regelgeving. Iedereen weet we, dat de winst bij kinderen moet liggen, bij leerkrachten, bij scholen, bij gezinnen.

Het *kán* niet alleen, het moet nu ook !

Veel hangt ervan af hoe we omgaan met onze huidige regelgeving. En vooral, hoe we bereid zijn om onze 'nek uit te steken' en ook samen te werken en te vertrouwen op nieuwe partners. Hoe we werkelijk 'voor kinderen willen gaan' en hier en daar bereid zijn in te leveren, financiering te regelen, 'te duwen en te trekken' of te schuren tegen bestaand beleid. Hoe we even niet via de bestaande instellingen te werk willen gaan, maar durven te experimenteren op kleine schaal. 'Bewegen' is nu geboden. Wetten volgen uiteindelijk altijd de ontstane werkelijkheden, maar daarom hebben we behoefte aan 'voorlopers'. Laten we niet op elkaar wachten, ga om tafel in de eigen omgeving en doe iets! Kinderen verdienen het en de kansen zijn nog nooit zo groot geweest!

Heer Bommel heeft gelijk: "Hier ligt een schone taak." Wie de eer krijgt, maakt mij niet uit, Tom Poezen hebben we nodig.

Albert Boelen namens LECSO

Colofon

Dit is een uitgave van het ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

December 2016

Twitter: @PassOnderwijs

Facebook: www.facebook.com/PassOnderwijs

www.passendonderwijs.nl